

חג השבועות

א. „וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה“.

והנה בפירוש ד„תמימות תהיינה“, מצינו כמה אופנים:

(א) שספירת האדם צ"ל באופן של „תמימות“, ובשני ענינים: (א) שהספירה היא בלילה, לפי ש„א“א: להתחיל הספירה ביום הבאתו ממש. . שנאמר תמימות תהיינה, ואין אתה מוצא תמימות אלא כשמתחיל לספור בערב. . וה"ה ספירת שאר הימים שאינה אלא בלילה, שכן הסתם ספירת כל הימים הם שויו, (ב) ש„אם“ שכח לספור בלילה אחת. . הפסיד ממצות ספירת העומר לגמרי כשחיסר ממנו יום אחד, שנאמר תמימות תהיינה“.

(ב) שהשבחות (שבועות) עצמן הן תמימות, כדרשת ריב"ז (בסוגיא ע"ד אופני הלימוד ש„ממחרת השבת“ פירושו „ממחרת יו"ט“): „כתוב אחד אומר תס-

פרו חמשים יום“ (משמע ימים ולא שבו-עות), וכתוב אחד אומר שבע שבתות תמימות תהיינה (שבועות), ושבועות לא קרי אלא אותן המתחילות באחד בשבת ומסיימות בשבת), הא כיצד, כאן ביום טוב שחל להיות בשבת (מתקיים שבע שבתות תמימות תהיינה, שבע שבתות תמימות כסדרן), כאן ביו"ט שחל להיות באמצע שבת (חמשים יום ולא שבועות שלימות, דלא בעינו שבע שבתות תמימות מאחד בשבת ועד שבת, אלא ב-חמשים בעלמא, באיזה יום שישלימו) – ש„שבע שבתות תמימות תהיינה“ מתקיים כשפסח חל בשבת, שאז השבועות הם כסדרן (מא' בשבת עד שבת).

[ומסתבר לומר, שדרשת ריב"ז (כאן ביו"ט שחל להיות בשבת), מתקיים שבע שבתות תמימות תהיינה] אינה דיחוי בעלמא שאמר להבייתוסי, כהדברים שאמר לו תחילה באופן של „דיחוי

יו"ט“. ולהעיר, שהרמב"ם (הל' תמידין ומוספין פ"ו ה"א) שולל דעת „אלו הטועים. . (ש)ממחרת השבת הוא שבת בראשית“ (לא מצד הראיות שהובאו בגמרא, אלא ע"י ראי' של ממש"י (יהושע ה, יא), ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי“, תלה הכתוב היתר אכילתם לחדש. . במחרת הפסח כו" (ראה לח"מ שם. הר המור"י שם). ואכ"מ.

(7) אמור שם, טז.

(8) כ"ה ל' רש"י שם: „וכתוב אחד אומר שבועות“ (אף שבכתוב נאמר „שבתות“) – כי פירוש „שבתות“ בכתוב זה הוא „שבועות“ (ת"א והובא ברש"י שם, טז). ונאמר (פ' ראה טז, ט) „שבעה שבועות תספר לך“.

(1) אמור כג, טו.

(2) ל' אדה"ז בשו"ע או"ח סתפ"ט ס"ג.

(3) „אבל אם שכח לספור בלילה ונזכר ביום יספור בלא ברכה, לפי ש"א שאם לא נקצר העומר בלילה קוצרין אותו ביום. . לפיכך יספור בלא ברכה שספק ברכות להקל“ (שם).

(4) ל' אדה"ז שם סכ"ג.

(5) מנחות סה, סע"א ואילך וברש"י וריב"ז גרשום שם.

(6) וראה גם תו"כ ופרש"י אמור עה"פ. מגילת תענית פ"א. ושם, כמה דעות במקור הילפותא ש„ממחרת השבת“ פירושו „ממחרת

תורה¹²].

וכן מפורש במדרש¹³: „תני רבי חייא כתיב שבע שבתות תמימות תהינה, אימתי הן תמימות, בזמן שאין ישוע ושכני' ביניהם“. וכמבואר במפרשים¹⁴, ד„בזמן שאין ישוע ושכני' ביניהם“ הוא סימן על קביעות „שנא בשבת ר"ח ניסן ויצא פסח בשבת ויתחילו לספור במוצאי שבת, ואז יהיו השבתות תמימות, כי שבו-

בעלמא“ – שהרי לאחר שהבייתוסי לא קיבל את ה„דחיו בעלמא“, באמרו „רבי בכך אתה פוטרני“, השיב לו ריב"ז „לא תהא תורה שלימה שלנו (לדחותי אדם בקנה ובקש"י) כשיחה בטלה שלכם“ (דלנו יש ראי' ולכם אין ראי'), ואמר לו הראי' מהתורה „כתוב אחד אומר וכו'", כלומר, לימוד ע"פ אמיתתהי של

(9) פרש"י מנחות שם.

(10) ועד"ז בפ"י הרשב"ם ב"ב קטו, רע"א: „לא תהא תורה שלימה שלנו כו', איני צריך לדחותך בקש"י.

ושם: „ומיהו מעיקרא לא ה' חפץ לגלות לו טעמו של דבר, דאסור לגלות להם טעמי תורה“, ואילו בנדוד"ד „דחיו בעלמא קאמר לי' משום דהוא ה' אומר דברי הבל“ (רש"י מנחות שם) – שגם לולי הטעם ש„אסור לגלות להם טעמי תורה“ ה' דוחה כיון שה' אומר דברי הבל [דלא כבב"ב שלא ה' אומר „דברי הבל“, אלא „קל וחומר שאתם דנין מעצמכם שיש עליי תשובה“ (רשב"ם שם)], ואעפ"כ, כיון שלא קיבל הדחי', הוצרך להשיב לו התשובה האמיתית ע"פ תורה (ראה שבת ב, ב). ולהעיר מהגהות הבי"ח לתוס' בב"ב (קטו, ב ד"ה מלמד), דלפי ר"ת גם בתחילה לא דחה בקש כו' (בסיפור דב"ב שם).

(11) במ"א (לקו"ש ח"ב ע' 96 הערה 6) נתבאר, שאפשר לומר שגם ילפותא זו אינה אלא מענה להבייתוסי לדחותו בקש, ול' לא ס"ל הכי. ועפ"י יתורץ (א) פשיטות ריב"ז „מנין לכם“, (ב) הרי גם לריב"ז הפי' ד„ממחרת השבת“ הוא (כפשוטו) כשפסח חל בשבת, (ג) בתר"כ לא הובאו דברי ריב"ז.

אבל, גם ע"פ המבואר כאן [כפי שמסתבר מפשטות הסוגיא, שרק בתחילה דחה בקש, ואח"כ (כשאמר הבייתוסי „רבי בכך אתה פוטרני“) אמר לו הטעם האמיתי] יש לתרץ בהנ"ל: (א) בנוגע לפשיטות ריב"ז „מנין לכם“ – הרי כמה טעמים נאמרו שם באופן הלימוד שהפירוש הוא „ממחרת יו"ט“, ושלילת הסברה „או אינו אלא למחרת שבת בראשית“, (ב) גם לריב"ז הפירוש

ד„ממחרת השבת“ הוא „ממחרת היו"ט“, אלא דס"ל שכיון שהתורה כתבה „ממחרת השבת“ ולא „ממחרת – היו"ט“, עכצ"ל, שיש ענין מיוחד ב„ממחרת השבת“ כפשוטו, ביו"ט שחל להיות בשבת (אף שמצות ספד"ע היא גם כשחל יו"ט באמצע השבוע), (ג) הטעם שדרשה זו לא הובאה בתר"כ – ראה לקמן הערה 21.

(12) וראה לקו"ש ח"ט ע' 4 הערה 26, ש' הטעם שריב"ז נקט דרשה זו דוקא במענה להבייתוסי, ולא שאר הדרשות שבהסוגיא (ובפרט ש„כולהו (גם דריב"ז) אית להו פירכא בר מתרת" – מנחות שם ס, א) – כי רק לפי דרשה זו מוכח שצ"ל קביעות ד„יו"ט שחל להיות באמצע השבת“ (דלא כטענת הבייתוסי שיתקנו שתהי' הקביעות דפסח בשבת (עיי"ש)). וי"ל עד"ז בנוגע להדרשה דריב"ז עצמו (לא רק בתור מענה להבייתוסי) – שרק ע"פ דרשה זו מבואר הטעם שהתורה כתבה „ממחרת השבת“.

(13) פסיקתא דר"כ פי' ח". פסיקתא רבתי פי"ח. קה"ר פ"א, ג. יל"ש אמור שם, י (רמז תרמג). – וראה ס' העיטור סוף הל' מצה ומרור: „אימתי הן תמימות בזמן שאתה מונה מבערב, ובהגדה אימתי הן תמימות בזמן שאין ישוע ושכני' ביניהם“. וראה מאירי ס"פ ערבי פסחים. ואכ"מ.

(14) ראב"ן ס"י פו. ראבי"ה פסחים סתקכ"ו. רוקח סצ"ה (הובא במ"כ לקה"ר שם).

(*) בהוצאת באבער. בזמן שיש כו", וראה בהערות באבער שם. וראה לקמן הערה 16.

הביאכם את עומר התנופה ג' עד ממחרת השבת השביעית ג' והקרבתם ג' לחם תנופה שתים ג'"), לכן, קיומה בשלימות ("אימתי הן תמימות") אינו אלא בזמן שביהמ"ק קיים, משא"כ בזמן שאין ביהמ"ק קיים, ואין הקרבת העומר ושתי הלחם, אין קיום מצות ספה"ע בשלימותה, ויתירה מזה, לכר"כ דעות קיומה בזמן הזה אינו אלא תקנת חכמים, "זכר למקדש"¹⁹.

ב. והנה ג' פירושים אלה ב"תמימות תהינה" הם ג' אופנים שונים בגדר "תמימות":

א) תמימות במנינם – שה"תמימות" היא במעשה הספירה, שפעולת האדם ב"ספירת ה", שבע שבתות" (מ"ט ימים) היא בשלימות מבלי להחסיר יום אחד:

ב) תמימות כימי בראשית – שגדר ה"תמימות" הוא בשבתות (שבועות) עצ"מ, שמתחילות באחד בשבת ומסיימות בשבת, כימי בראשית (דבר שאינו תלוי בספירת האדם):

ג) תמימות בזמן שביהמ"ק קיים – שגדר ה"תמימות" אינו שייך להספירה והשבועות כשלעצמה (כבתמימות במנינם), וכי"ש וק"ו שאינו שייך להשבועות עצמם (כבתמימות כימי בראשית), אלא להספירה לעומד דוקא.

ויש לומר, שהם ג' דרגות ב"תמימות", זו למעלה מזו:

א) "תמימות" לעיכובא – תמימות ב"מנינם – שצ"ל וישנו בכל שנה. ב) שלי-

עות יהי' באחד בשבת, ויהי' מאחד בשבת של ט"ז (בניסן) שהתחילו לספור עד אחד בשבת של חג השבועות ז' שבתות תמימות" (שמתחילות באחד בשבת ומסיימות בשבת, כימי בראשית).

ג) "תמימות" קאי על זמן שביהמ"ק קיים. כדאיתא במדרש: "תניי רבי חייא שבע שבתות תמימות תהינה, אימתי הן תמימות, בזמן שישראל עושין רצונו של מקום". ש"בזמן שישראל עושין רצונו של מקום", היינו בזמן שביהמ"ק קיים¹⁵, ומקריבין העומר ושתי הלחם, ורק אז ספה"ע היא באופן של "תמימות".

וטעם הדבר, כי מצות ספה"ע תלוי' בהקרבת העומר בפסח ושתי הלחם ב"עצרת¹⁶ (כמ"ש¹⁸), וספרתם לכם ג' מיום

15) ויק"ר פכ"ח, ג. – בויק"ר הוצאת מרגליות שם, שברוב כתי' במקום "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום" איתא, "בזמן שאין ישוע ושכני' באות בהן". – אבל מחז"ל ד"בזמן שישראל עושין רצונו של מקום" הובא גם בילקוט המכירי לתהלים מזמור סח (ומסיים), וכן במדרש קהלת". וראה ביאור מדרש זה ע"ד החסידות באוה"ת להצ"צ אמור (ע' סזח). ועוד.

16) להעיר מגירסת הראשונים שהגיהו (כלשון המדרש, "תני רבי חייא . . אימתי הן תמימות, בזמן שאין ישוע ושכני' ביניהם") בזמן שיש ישועה דשכינה ביניהן, כלומר, בזמן שביהמ"ק קיים מקריבין העומר בפסח ושתי הלחם בעצרת" (הובא בראב"ן וראב"ה שם (אלא שמסיימים "וליתא"). וראה מ"ב לויק"ר שם).

17) ראה שו"ת הרדב"ז (סי' אלף שכו). בטעם שאין מברכים שהחיינו בספה"ע, כי ספירה היא הכנה לעצרת. ועד"ן באבודרהם סדר תפלות של חול (שער ג'). מהרי"ל סדר ברכת העומר. ועוד. – ויש דעות דאם לא ספרו ספה"ע אין מקריבין שתי הלחם (ראה שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סק"ט. ועוד). וראה לקמן הערה 35.

18) אמור שם, טו"ז.

19) מנחות סו, א ובתוד"ה זכר למקדש. בעל המאור, ראי' שו"ת סוף פסחים (ועוד) – נסמנו בס' ספירת העומר (להר"צ שי' כהן) פ"א. וראה שו"ע אדה"ז אורח סתפ"ט ס"ב: "וכן עיקר".

סיר יום א', חסר הענין ד"תמימות תהיינה", שאין מנינו בשלימות. זאת אומרת: הכוונה ב"תמימות תהיינה" היא, שספירת האדם צ"ל ב"תמימות" ובשלימות (שלכן צריך להתחיל "לספור בערב"), ולכן, מי ששכח ולא ספר בליל ט' (לדוגמא), אינו יכול לספור למחרתו, "היום עשרה ימים לעומר", כיון שלא קיימת אצלו (בספירתו) מציאות של ספירת יום עשירי אם לא קדמה המציאות דספירת ט' ימים לפניו.

והנה ע"פ הנ"ל, שההכרח דתמימות במנינים (שאם שכח לספור לילה א' אינו יכול להמשיך ולספור בברכה) אינו מצד זה שהחסיר פרט מהמצוה, אלא מפני החסרון בהמציאות דספירת הימים הבאים (דאם לא ספר תשעה לדוגמא, שוב א"א לו לספור היום עשרה ימים) – צריך לומר, לכאורה, דאפילו עבד שנשתחרר באמצע ימי הספירה ובעבודתו ספר כל הימים שלפניו, יכול לספור בברכה²¹, אף שבעבודתו לא הי' חייב בספירה (ואין

מות יתירה²² ב"תמימות" ("תמימות שב"תמימות") שאינה גדר בהלכה²³ – תמימות כימי בראשית – כשפסח חל בשבת²⁴ (ושניהם שייכים גם בזמן הזה). ג) תכלית השלימות ד"תמימות" – שתלוי בהקרבת העומר (ושתי הלחם) בזמן שביהמ"ק קיים.

ג. ויש לבאר השייכות דג' גדרים אלו ד"תמימות" למצות ספירת העומר בכלל – שזהו בהתאם לגדרה של מצות ספירת העומר ע"ד ההלכה.

ובהקדם משנ"ת במ"א²⁵ בטעם הדין עות²⁶ ש"אם שכח לספור בלילה אחת . . הפסיד ממצות ספירת העומר לגמרי כשחיסר ממנו יום אחד, שנאמר תמימות תהיינה", שאין הכוונה בדבריהם שכל מ"ט יום הם מצוה אחת²⁷ ובמילא כש"החסיר יום אחד נתבטלה המצוה – כי כל יום ויום הוא מצוה בפ"ע (שלכן מברכים בכל לילה וילילה)²⁸ – אלא דכאשר הח-

20 דוגמא לדבר: דרשת חז"ל (ערכין לא, א) בפ"י "שנה תמידה" (בהר כה, ל), "להביא את חודש העיבור" – שלימות יתירה, שהרי גם שנה פשוטה (שאין בה חודש העיבור) היא שנה שלימה (ראה גם אוה"ת שם כרך ג' ע' תתעא).

21 ולכן לא הובאה בתו"כ (מדרש הלכה).

22 ראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 145 ואילך.

23 ראה לקו"ש ח"א ע' 271 ואילך. ח"ח ע' 54 ואילך.

24 הבה"ג (הובא בתוד"ה זכר – מנחות סו, א בסופו) ודעימי.

25 ראה חינוך מצוה שו. בי"ח לטא"ח סתפ"ט ועוד.

26 ראה גם שבלי הלקט סרל"ד (בהגה"ה מכת"י). פרמ"ג (א"א) לשר"ע או"ח שם סק"ג.

ומתורץ ג"כ איך מברכים על ספה"ע בכל לילה, ואין חוששין שיחסיר בספירת הימים שלאח"י (ע"ד שאין מברכין בספירת זבה שמא

תסתור ראייתה – תוד"ה וספרתם מנחות סה, ב. וראה חק יעקב או"ח שם סק"ו. ועוד) – כיון שאין זה גורע בספירת הימים שלפניו, כי אם בנוגע להימים שלאח"י, שבעדד ספירת יום התשיעי אינו יכול להמשיך ולספור, עשרה ימים.

27 במנחת חינוך שם, מביא החקירה בעבד שנשתחרר וקטן שהגדיל בנוגע לחיוב ופטור (מי נימא דבחיוב ופטור תליא מילתא, וכיון שהי' פטור אף שמנה מ"מ כיון שמצוה א' היא ומקודם לא נתחייב גם עתה אינו חייב . . או דלמא כיון שמנה אף שהי' בפטור מ"מ לא בטל החשבון כו"ל), ומסיק, שכיון ש"המחוייב מדרבנן מוציא החיוב מהי"ת . . בקטן שנתגדל דע"כ הגיע לחינוך קודם, בודאי מועיל אז הזמן שמחוייב מדרבנן להיות חייב אח"כ מהי"ת, ואין החשבון בטל". אבל, החקירה שבפנים אינה בנוגע לחיוב ופטור, אלא בנוגע להמציאות דספירת הימים

ה"חפצא", יש מקום לומר שחיוב הספירה (מצוה) מדרבנן אינו די להחשיב את ספירת הימים בנוגע לחיובים מן התורה³⁰, ולא יוכל לברך בברכה³¹, כיון שביחס להחיוב שנתחדש כשהגדיל, לא קיימת אצלו מציאות של ספירת ימים לפנ"ז.

ויש להוסיף, שנפק"מ גם בנוגע ל"גדולים" — כשיבוא משיח צדקנו (ש"אחכה לו בכל יום שיבוא"³²) באמצע ימי הספירה, ויבנה ביהמ"ק ונקיים מצות ספה"ע כתיקונה³³ מן התורה, האם יוכל להיות ההמשך דספה"ע (בברכה³⁴) מן

בספירתו קיום מצוה), כיון שהמציאות דספירת הימים הקודמים אינה חסירה אצלו.

אבל יש לומר דאינו כן. כי ענין הספירה כשלעצמו (לולי המצוה) אינו מציאות, שהרי גם לולי מעשה הספירה של האדם כל יום הוא יום במספר מסויים (לדוגמא יום א') מיום הקרבת העומר, ואין ספירת האדם משנה בזה כלום, וא"כ מעשה הספירה מצד עצמו אין לו מציאות, ורק המצוה לספור הזמן היא היא שעושה את הספירה למציאות, ע"ד מצותי אחשבי³⁵.

וכיון שכן, עבד שנשתחרר באמצע ימי הספירה אינו יכול לספור בברכה (אף שספר כל הימים שלפנ"ז), דכיון שמצוה את הספירה אינה אלא מצד המצוה, הרי הספירה שספר לפנ"ז (שאינה מצד ציווי התורה) אינה מציאות כלל, ואיך יברך ויספור "היום עשרה ימים לעומר" כשלא היתה מציאות של ספירת ט' ימים לפנ"ז.

ועד"ז יש מקום לשקריט בקטן ש"הגדיל — דאף שגם בקטנותו קיים מצות ספה"ע מדרבנן (מדין חינוך), ומצוותי (גם מדרבנן) אחשבי³⁶ למציאות דספירת ימים, מ"מ, כיון שהחיובים דרבנן (לכמה דעות³⁷) אינם אלא על ה"גברא", ולא על

(30) ואולי י"ל נפק"מ גם בזמן הזה שמצות ספה"ע (גם בגדולים) אינה אלא מדרבנן (נסמן לעיל הערה 19) — דכיון שכדרבנן גופא יש חילוק בין חד דרבנן לחרי דרבנן (ראה תוד"ה ורי" — מגילה יט, ב. ועוד), יש לומר, שספירת הימים מצד תרי דרבנן (חינוך למצוה שחיובה מדרבנן) אינה נחשבת למציאות בנוגע לחד דרבנן (ספה"ע בגדולים).

(31) אף שבקטנותו ספר בברכה מדרבנן.

(32) נוסח, "אני מאמין" הגדפס בסידורים וכו'. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 394.

(33) שר"ע אדה"ו אר"ח סתפ"ט ס"א (מתוס' מגילה כ, סע"ב).

(34) ושקריט נוספת בנוגע להברכה (גם אם ספירת הימים היא מציאות לולי המצוה) — דכיון שהברכה קשורה במיוחד עם עניני כוונות (החל מהכוונה הכללית ד"דע לפני אתה עומד", והכוונה הפרטית דכל לילה) והמשכות (ברכה מלשון המשכה) שכל מציאותם אינה אלא מצד המצוה, יש לחקור כיצד יוכלו להיות הכוונות

(שכלן גם להדעה שהספירה דכל יום היא מצוה בפ"ע צ"ל המציאות דספירת הימים שלפנ"ז).

(28) ראה ביצה כז, ב (בפרש"י ד"ה חלה). בכורות י"ד, א. וראה אנציק' תלמודית מע' אסורו חשובו.

(29) ראה שו"ת צפע"נ (ירושלים תשכ"ה) סליג' ובהנסמן במפענה צפונות קונטרס, "מאה סברות" בתחלתו. אתון דאורייתא כלל י"ד. וראה תניא פ"ח. — נתבאר בארוכה בשיחות אחש"פ והתועודיות שלאח"ז תשל"ו.

(*) כמ"ש רבינו הוקן בסידורו — השוה לכל נפש — "כיון לספירה של אותו הלילה ולתיבה אחת של, אנא בכח" ותיבה אחת של מזמור, אלקיט יחננו" וזאת א' מפסוק ישמחו, ועוד.

הימים) ולכן יכול שפיר לברך ולספור „היום עשרה ימים לעומר“, כי המציאות דספירת תשעה ימים שלו (אף שאינה ספירה של מצוה) מאפשרת קיום המצוה דספירת העומר מיום העשירי ואילך.³⁶

ביאור הענין:

מצוה (לא רק קיומה בפועל, אלא גם הציווי עצמו) – מכריחה מציאות של חפצא (ולדוגמא: „מצות תאכלו“³⁷ – בהכרח שיש בעולם חפצא של „מצות“), ולא רק חפצא סתם, אלא חפצא בעלת חשיבות – שאינו סתם חפצא שנמצא בעולם, אלא חפצא שמציאותו מוכרחת מצד ציווי התורה, חפצא שהתורה מתייחסת אליו [ובעומק יותר: חפצא שנחשב ל„מציאות“ גם בעולמה של המצווה, משהא”כ לולי הציווי, אין חשיבות למציאות

התורה³⁸ בהמשך להמציאות דספירת הימים מצד החיוב מדרבנן בזמן הזה (לרוב הדעות שספה”ע בזמן הזה היא מדרבנן).

ד. אמנם יותר נראה לומר, שהפירוש ד„מצותי אחשבי“ (ובנדר”ד, שהמצוה עושה את הספירה למציאות חשובה) הוא, שציווי התורה ע”ד ספירת הימים עושה את הספירה למציאות בעולם גם כשהסופר אינו מצווה לספור (כדלקמן).

ועפ”ז י”ל, שכל מי שנתחייב בספה”ע באמצע ימי הספירה יכול לספור בברכה, כי ספירת הימים שספר לפני זמן החיוב, אף שאינה מצוה, ה”ה מציאות בעולם (כיון שיש ציווי בתורה ע”ד ספירת

וההמשכות שעי” הברכה” על מצוה מן התורה בימים שלאח”ז ללא הקדמת הכוונות וההמשכות בימים שלפני”ז, דכיון שלא היו אלא מדרבנן, יש מקום לומר שאינם חשובים למציאות לגבי כוונות והמשכות שעי” הברכה על מצוה מן התורה. [ושאלה זו היא גם בזה”ז, בקטן שנתגדל באמצע ימי הספירה, לדעת הרמב”ם (הל’ תמידין ומוספין פ”ז הכ”ב) שספה”ע גם בזה”ז הוא דאורייתא].

(35) ראה גם השקו”ט בזה בתשובה שבסו”ס נמוקי אורי” (להרה”צ כ”י ממונקאטש) וש”נ. – ושם מסיק שהספירה תה” דאורייתא.

[ואף שבשנה זו לא הקריבו העומר בט”ז בניסן – שמעך מדבריו, שספה”ע תלוי” גם בהקרכת שתי הלחם בשבועות (וכמפורש בס’ שנשמנו לעיל הערה 17. וראה גם ס’ המכריע ס”י כט. ועוד), וכיון שנבנה המקדש צ”ל ספירה לפני הקרבת שתה”ל בחג השבועות].

(36) וצ”ע בגר שנתגיר וספר בגייתו כו’. וי”ל דשאני גר, דכיון ש„בקטן שנולד דמי” (יבמות כב, א. וש”נ), הרי המציאות דספירת הימים שלפני”ז היא כמו ספירה של אדם אחר (אף שהמציאות דספירת הימים עצמה, היתה יכולה להחשב כמציאות דספירה, אף שלא היתה שייכת ל(מציאות ד)מצוה כלל).

(37) בא יב, טו.

(*) וגם להדיעה שאם „היו לו בנים בהיותו עכ”ם ונתגיר . . קיים פרי” ורבי” יבמות סב, א), „אע”ג דלענין כמה דברים אמרין גר שנתגיר כקטן שנולד דמי” – „כיון דבנכריותו קיים דורשו מיוחס אחריו באותה שנה מיפטר נמי כשנתגיר” (תו”ד ר”י יבמות שם) – „אולי יש לחלק, כי הו”ס איירי בענין שיש לו מציאות תורנית (שגם בנכ” ריותו זרעו מיוחס אחריו מדין תורה), וזה יכול להצטרף למציאותו החדשה ע”פ תורה (כקטן שנולד”), אבל מציאות סתם (ספירת הימים שאינה שייכת כלל למצות ספה”ע) אינה מצטרפת (ואינה שייכת) למציאותו החדשה לאחר הגיור. ועצ”ע.

(**) אבל בנוגע לכוונת המצוה (שמכין) לצאת י”ח מצות ספה”ע – יכול לכיון לצאת י”ח המצוה כמות שהיא, מדרבנן או מן התורה.

הנבראים ביחס למציאות הבורא³⁸, גם אם בפועל לא תתקיים המצוה בהחפצא.

כלומר: נוסף לכך שקיום המצוה משה' נה את החפצא שבעולם להיות חפצא ד' קדושה, הרי, ציווי התורה כשלעצמו (גם לולי קיום המצוה) עושה החפצא שבעולם לסי³⁹ למציאות (לגבי שאר עניני העולם), גם אם לא תתקיים בו המצוה, שלא יהי' חפצא דקדושה, אלא חפצא בעולם.

ועד⁴⁰ י"ל בנוגע ל"ספירה" שכל מציאותה (לא רק חשיבות יתירה במציאות שישנה בלאה"כ, כבשאר מצוות התורה) נעשית מצד המצוה, היינו, שציווי התורה ע"ד ספירת הימים עושה את ספירת הימים (לכל לראש) למציאות ב' כלל (שהרי ספירה כשלעצמה אינה מציאות), ועד למציאות בעלת חשיבות שהתורה מתייחסת אלי' (מציאות גם בעולמו של המצווה) – שהמציאות דספירת הימים (שנעשית ע"י ציווי התורה) קיימת גם אם לא תתקיים בה מצות הספירה (שיספרם מי שאינו בר חיובא)⁴⁰.

ה. ונמצא, שבמצות ספירת העומר ישנם ג' ענינים:

38) ודוגמתו בה"גברא" – שהציווי אליו עושה אותו למציאות בעולמו של המצווה, משא"כ לולי הציווי, במכ"ש וק"ו מרחוק הערך דאיש פשוט לגבי חכם גדול, שאינו נחשב בעיניו למציאות, אא"כ מצווה לעשות דבר עבורו (ראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 30 ואילך. וישנ').

39) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. וישנ'.

40) י"ל דוגמא לדבר ב"מספר" – "שור או כשב או עז כי יולד והי' שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה" (אמור כב, כז) – שעצם הדבר שהתורה מתייחסת למספר הימים דהשור, עושה את מספר הימים דהשור למציאות חשובה בעולם, גם כשאין הדבר

(א) המציאות דספירת הימים – מציאות בעולם שנעשית מצד הציווי דספירת הימים (משא"כ לולי הציווי אין הספירה נחשבת למציאות).

(ב) מציאות חשובה דספירת הימים – לא סתם מציאות בעולם, אלא חפצא שהתורה מתייחסת אליו (כבכל המצוות שמציאות החפצא שלהן נעשית מציאות המוכרחת מצד ציווי התורה).

ובפרטיות יותר: הספירה – כל מציאותה היא מצד הציווי (שלולי הציווי אינה מציאות כלל), והימים – הם מציאות גם בלאה"כ, וע"י הציווי לספור הימים נעשים הימים מציאות חשובה (נוסף על מציאותם בעולם שקיימת בלאה"כ) – חפצא שמוכרחת מצד ציווי התורה.

(ג) המצוה דספירת העומר (קיומה ב' פועל) – לא רק מציאות בעולם סתם, ולא רק מציאות שמוכרחת מצד ציווי התורה, אלא מצוה ממש – שספירת הימים [הן הספירה (הפעולה), והן הימים (הנפעל)] נעשית חפצא של קדושה.

ו. ועפ"י יש לומר, שג' הגדרים ד"תמילות" שבמצות ספירת העומר (כנ"ל סעיף א-ב), מתאימים לג' ענינים אלו שבמצות ספירת העומר – (א) מציאות הספירה שנעשית ע"י הציווי, (ב) מציאות חשובה ד(הספירה וד)הימים בהוספה על המציאות שישנה לפני⁴¹, (ג) חפצא דקדושה, ע"י קיום מצות הספירה בפועל:

(א) המציאות דספירת הימים (שמצ"ע אינה מציאות, ונעשית ע"י המצוה – מודגשת בהפירוש דתמילות במנינם – שהשלמות היא (רק) בהספירה שע"י הא-

נוגע להקרבנו לקרבן, בשור של גוי (גם אם לא מכרנו לישראל), וכיו"ב.

אלא התורה ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל, וכמ"ש⁴⁴ אם לא בריתי יומם ולילה וגו', והוא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה. . נצטוונו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד. . וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו. . כי המנין מראה באדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא".

ומאריכות לשונו, "מפני התורה נבראו שמים וארץ. . וכמ"ש אם לא בריתי יומם ולילה גו'" משמע, שההכנה לקבלת התורה ע"י ספירת העומר היא לא רק בנוגע להגברא (בני"), שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה. . להראות בנפשנו החפץ הגדול כו", אלא גם בנוגע להחפצא דהעולם שבו מקיימים התורה.

וע"פ הנ"ל יש לומר הביאור בזה:

יחודה של מצות ספירת העומר מש-
אר מצוות התורה – בשתיים: (א) המצוה עושה את החפצא דספירת הימים למצי-
אות, היינו, שפעולת המצוה היא לא רק הוספת חשיבות יתירה בחפצא שישנו בעולם לפנינו, אלא בעצם מציאותו, שה-
מצוה יוצרת את מציאות החפצא בעולם,
(ב) המצוה היא בהזמן עצמו – ספירת
(הימים והשבועות) הזמן⁴⁵ (משא"כ בשאר

דם, גם כשאינה מתאימה למנין ימי השבוע (מא' בשבת עד שבת), מציאות דספירת ימים שאינה אלא מצד המצוה.

(ב) החשיבות היתירה שמוסיפה המצ-
וה בהמציאות שישנה לפנינו, שהיא (גם)י'
בהימים הנספרים (שמציאות הימים ישנה
גם לולי הציווי, וע"י הציווי לספור ה-
ימים, נעשים מציאות חשובה) – מודגשת
(בעיקר) בהפירוש תמימות כימי בראשית
– כשהספירה דהאדם (שמצ"ע אינה
מציאות) מתאימה להספירה שמצד הב-
ריאה, ספירת שבע שבועות⁴⁶ שמתחיל-
לות באחד בשבת ומסיימת בשבת, כימי
בראשית, כיון שספירת ימי בראשית היא
מציאות שקיימת גם לולי המצוה דספירת
העומר, וע"י המצוה דספירת העומר
נעשית בה חשיבות יתירה.

ג) חפצא דקדושה – כיון שנעשה ע"י
קיום המצוה בפועל (דלא כמציאות ה-
ספירה, ומציאות חשובה דהימים, שנע-
שים מצד הציווי עצמו, גם לולי הקיום
בפועל), ה"ז תלוי בקיום המצוה כתיקו-
נה. וענין זה מודגש בהפירוש דתמימות
בזמן שביהמ"ק קיים – כיון שקיום
המצוה כתיקונה תלוי בהקרבת העומר
בביהמ"ק.

ז. עפ"י יובן בעומק יותר הקשר וה-
שייכות בין תוכן מצות ספירת העומר
לחג השבועות, זמן מתן תורתנו:

בשרש מצות ספירת העומר כ' החי-
נוך⁴⁷: "לפי שכל עיקרן של ישראל אינו

(נסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 114 הערה 2. וראה שם
הערה 5).

(44) ירמ' לג, כה.

(45) ושאיני ספירת זבה – אף שנאמר (מצורע
טו, כח), "וספרה לה שבועת ימים" – דשם סופרים

(41) נוסף על החשיבות הנפעלת במעשה ה-
ספירה מצד ציווי התורה, כנ"ל ס"ה.

(42) כלומר, ספירת חלק מסויים בזמן (ולא
ספירת כללות הזמן, כביכול – ראה לקמן הערה
46, באופן המתאים גם לספירת ימי בראשית.

(43) מצוה שו. וראה גם מ"ג ח"ג פמ"ג. ועוד

(*) להעיר מהמבואר בזהר (ח"ג צו, סע"א

שמציאות החפצא בעולם אינה אלא מצד
(בשביל) התורה, שהרי לולי הציווי אין
מציאות של ספירה:

וזהו ההכנה להפעולה דמתן-תורה
בהחפצא דכללות העולם – שיהי' ניכר
שכל מציאותו אינה אלא „בשביל התור-
רה“, ובלשון הגמרא בסוגיא דמתן-
תורה⁴⁷: „מאי דכתיב⁴⁸ ויהי ערב ויהי
בוקר יום הששי, ה' יתירה למה לי, מלמד
שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר
להם אם ישראל מקבלים התורה אתם
מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם
לתוהו ובוהו“ „הששי משמע הששי
המיוחד . . ששי בסיון שניתנה בו תור-
רה“⁴⁹, היינו, שקבלת התורה („ישראל
מקבלים התורה“) עושה המציאות ד„מע-
שה בראשית“, ועז"נ⁵⁰, „ארץ יראה ושק-
טה . . בתחילה יראה ולבסוף שקטה“.

(ב) ובהמצוה שהיא בהזמן עצמו (ספי-
רת הזמן) – כיון שזמן הוא (לא חפצא
פרטי בעולם, אלא) גדר העולם, כידוע
שבריאית הזמן (שגם הוא „נברא“⁵¹) היתה
ביחד עם (וחלק מ) בריאת העולם, כמו
המקום, כי גדר העולם הוא מקום וזמן⁵²,

המצוות – גם במצות שהזמן גרמא, ה-
זמן רק גורם חיוב המצוה, אבל המצוה
עצמה היא פעולה בדבר אחר (אכילת
מצה, ישיבה בסוכה וכיו"ב) שנעשית
בזמן זה⁴⁶.

ויש לומר, שבב' ענינים אלו מודגשת
כללות הפעולה דמתן תורה:

(א) במציאות החפצא (דספירת הזמן)
בעולם שנעשית ע"י המצוה – מודגש

ימי טהרה, משא"כ בספה"ע שיחודם של ימי
ספה"ע משאר ימים אינו אלא בספירתם בלבד.
ולהעיר מרמב"ן ובחיי אמור (כג, טז) ד„מ"ש בזב
זובה וספר לו וספרה לה אינו מהענין הזה אלא
לומר שלא ישכחנהו“. וראה גם חינוך (מצוה של)
דספירת זבה, „אינו אלא השגחה בימים“, „שיתנו
לב על הימים, ולא שיתחייבו למנותם בפה כו“.

(46) וי"ל שהחידוש שבמצות ספירת העומר
(במציאות הספירה, ובקיומה בהזמן) הוא גם לגבי
מצות ספירת מ"ט שנים וז' שמיטות לקדש יובל
(„כמו שימנה כל איש ואיש ממנו ימי העומר“,
מ"ט ימים וז' שבועות (סה"צ להרמב"ם מ"ע קמ.
חינוך שם)) – כי, הספירה דשמיטה ויובל היא
בכל משך הזמן, וכיון שישנו המנין דכללות המשך
הזמן (גם לולי הספירה דשמיטה ויובל), הרי
החידוש בהספירה דשמיטה ויובל אינו אלא בתוכן
המנין (מנין מיוחד לשמיטה ויובל), משא"כ
בספה"ע החידוש הוא בהמנין עצמו, שמכל ימי
השנה מונים מ"ט ימים (ז' שבועות) בלבד, שיחודם
משאר הימים אינו אלא בספירתם בלבד.

(47) שבת פח, א. וראה גם ע"ז ג, א. ושם
(בהתחלת הענין) מובא גם הפסוק „אם לא בריתי
יומם ולילה (בריתי שכתבתי שתהא נוהגת יומם
ולילה, והיינו תורה, דכתיב והיגית בו יומם ולילה,
וכתיב אלה דברי הברית – פרש"י) חוקות שמים
וארץ לא שמת“ (מלכתחילה).

(48) בראשית א, לא.

(49) פרש"י שבת שם.

(50) תהלים עז, ט. שבת שם. ע"ז שם.

(51) ראה מר"ג ח"ב פ"ל. הנסמן בלקר"ש ח"י

ס"ע 176.

(52) ראה שעהיוה"א פ"ז (פב, א). לקר"ת בהר

מא, ב. ברכה צח, א. ובכ"מ. – וראה לקר"ש חכ"ז

ע' 62 ואילך.

ואילך) ש. וספרתם לכם גו' שבע שבטות"ה הוא
ע"ד ובדוגמת ספירת ד' ימים דטהרת אשה לבעלה,
הטהרה דכנס"י להקב"ה כהכנה להנישואין דמתן-
תורה. וראה אהר"ת אמור ע' קסט ואילך.

(*) ולהעיר מחוס' שבהערה 26: „ושמא ב"ד
סופרין ומברכין כמו שאנו מברכין על ספירת
העומר“. וראה גם פ"י הראב"ד ור"ש משאנ"ץ
לחז"כ בהר כה, ח. רמב"ן אמור כג, טז.

ספירת האדם, ואילו השלימות הנעשית עי"ז שהשבועות (שסופרים לעומר) הם (מא' בשבת עד שבת) כימי בראשית, אינה תלויה בהספירה דהאדם אלא בקביעות הימים – אלא כיון שחוכן המצוה דהמ-שכת קדושה בספירת הזמן הוא בנוגע לגדר העולם (זמן), ה"ז בשלימות יתירה כשהמציאות דספירת הזמן ע"י האדם מתאימה לספירת הזמן גם מצד גדרי העולם, תמימות כימי בראשית.

ויה"ר שתקויים התפלה שמתפללים מיד לאחר ספה"ע: „הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו – אמן סלה” – „לפי שעכשיו אין אנו סופרין אלא זכר למקדש . . לפיכך מתפללין שיבנה בית המקדש ונקיים המצוה כתיקונה”⁵³.

וע"פ האמור שספירת הימים היא מציאות בעולם גם כשאין מצוה לספור הימים⁵⁵ – „נקיים המצוה כתיקונה” גם כשמיש צדקנו יבוא באמצע ימי הספירה (ועכ"פ לפני היום האחרון דספה"ע), כיון שהמציאות דספירת הימים שלפנינו, מאפשרת המשך וגמר ספירת הימים באופן שמקיימים מצות ספירת העומר כתיקונה, מן התורה”⁵⁶.

נמצא, שפעולת המצוה דספירת הזמן⁵³ היא (לא בנוגע לחפצא פרטי שבעולם, אלא) בנוגע לגדר העולם (מציאות הזמן):

וזוהי ההכנה וההכשרה והנתינת-כח להפעולה דשאר המצוות – שהפעולה דכל מצוה בהחפצא הפרטי שבעולם ה-שייר למצוה זו היא לאחריו ובהמשך להפעולה בגדר העולם (זמן) ע"י המצוה דספירת העומר.

ח. והנה ע"פ כל הנ"ל יש להוסיף עוד, שג' הפירושים ב„תמימות” הם (לא גדרים שונים, כי אם) גדר וענין אחד – שלימות (תמימות) בהכשרת העולם למתן-תורה ע"י המצוה דספירת הזמן (גדר העולם), אלא שבענין זה ישנם ג' שלבים: ב' שלבים ע"י הציווי עצמו (לפני קיום המצוה) – שהציווי עושה (א) מציאות הספירה, (ב) חשיבות יתירה בהימים הנספרים⁵⁴, ושלב נוסף (העיקרי) ע"י קיום המצוה – שגדר העולם נעשה חפצא דקדושה.

ועפ"ז מובן בתוספת ביאור תוכן ה-שלימות במצות ספירת העומר כשה-שבועות הם תמימות כימי בראשית – דלכאורה: המצוה דספירת העומר היא

(55) לויעיר מלשון אדה"ז (שבהערה 33) שם „עכשיו אין אנו סופרין אלא זכר למקדש ואין בספירה זו עשיית מצוה כלל, שהמצוה היא לספור לעומר כו”.

(56) להעיר מלשון אדה"ז בהתחלת הסימן „מצוה עשה מן החורה כו”, אי שמיטק אח"כ (בהמשך הסימן) שהעיקר כהדיות דבזה"ז אינה מה"ת. ואולי י"ל, שבזה נרמז, שגם לאחר התחלת ספה"ע מדרבנן (בזמן הזה) יתכן (ולכ-אורה דוחק גדול לומר כן) שהמשכה וסיומה יהי „מן החורה” – כשתתקיים התפלה שמתפללים לאחר הספירה (שכבר התחילו הספירה מדרבנן)

(53) הן עשיית החפצא למציאות בעולם – ע"י הציווי, והן עשיית החפצא שבעולם לחפצא דקדושה – ע"י קיום המצוה.

(54) ויש בזה מה שאין בזה: במציאות הספירה שנעשית ע"י הציווי מודגשת יותר הפעולה דציווי התורה (מלמעלה למטה) – שלולי ציווי התורה אין מציאות דספירת הימים; ובהחשיבות היתירה דהימים ע"י הציווי מודגש יותר שציווי התורה חודר בגדרי העולם (מלמעלה למעלה) – שמציאות שקיימת בלאה"כ משתנה ונעשית מציאות חשובה שמוכרחת מצד ציווי התורה.

ואז תהי' השלימות ד"תמימות" בכל
ג' הפירושים האמורים: תמימות במנינם,
תמימות כימי בראשית, ותמימות שע"י
הקרבת העומר – שלימות משולשת ⁵⁷,

בגאולה השלישית ובביהמ"ק השלישי, "ב"
מהרה בימינו אמן סלה" ⁵⁸.

(משיחת אחרון של פסח הנש"א)

ש"יחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה", ואז
"נקיים (המשך) המצוה (באותה שנה) כחיקונה (מן
החורה)" – ל' אדה"ז בשו"ע שם סי"א.

(57) להעיר מהדגשת מספר שלש בעניני
העומר – ש"קוצרין שלש סאין שעורין בשלשה

אנשים ובשלש קופות ובשלשה מגלות . . אומר
להם הקוצר . . שלש פעמים על כל דבר ודבר"
(רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ז הי"א – ממנחות
סג, ב. סה, א).

(58) נוסח "הרחמן" שאומרים אחרי הספירה.

נשא

להתודות לפני האל ברוך הוא . . וידוי זה מ"ע כו", ד"מבואר בדבריו דאין ה' תשובה מ"ע, דלא כתב מ"ע שיעשה תשובה רק אם בא לעשות, מ"ע ש-יתודה בפיו".

(ב) גם להרמב"ם יש מצוה וחיוב לעשות תשובה: ויש לומר שהציווי בתורה על מצות התשובה נכלל בכתוב, ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד, שפירושו – ציווי למול את הלב ולהסיר את קשיות העורף שישנם כבר, אלא שמצוה זו אינה נמנית במנין תרי"ג מצות, לפי שהיא מה"ציוויים הכוללים התורה כולה" (שאינם במנין תרי"ג מצות, כמו שביאר הרמב"ם ב-סהמ"צ שלו, שרש רביעי). דהרי עיקר התשובה הוא, כמ"ש הרמב"ם, "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד", ובלשון רבינו הזקן באגרת התשובה, "מצות התשובה מן התורה

א. כתב הרמב"ם בסהמ"צ (עשה עג): "שצונו להתודות על העונות והחטאים שחטאנו לפני האל ולאמר אותם עם התשובה, וזהו הידוי כו' והוא אמרו כו' והתודוי את חטאתם אשר חטאו".

וידועה השאלה – למה לא מנה ה' רמב"ם במנין המצות אלא מצות הידוי, ולא מנה מצות התשובה.

ומצינו בה ג' ביאורים:

(א) שיטת המנ"ח, "דתשובה אינה מצוה . . מ"ע זו [דידוי] הוי כהרבה מצות מהתרי"ג . . שאינה מצוה לעשות או שלא לעשות רק העשי' על תואר כך וכך נחשב מצוה, כמו גירושין וטוען ונטען . . דידיני המצוה אם יעשה כך יהי' כך הוי מצוה, ה"נ דהתורה אמרה אם יעשה תשובה יהי' על תואר כך להתודות כו' ובכך תשובתו מקובלת . . אבל אינו מבטל שום מצוה אם אינו עושה תשובה . . כי זה אינו מצוה כלל רק כמו גירושין והדומה שהתורה כתבה דיני ה' מצוה אם ירצה שעונו יכופר יעשה תשובה על תואר כך וכך".

ומדייק כן גם מלשון הרמב"ם בריש ה' תשובה שכו', "כל מצות שבתורה כו' כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב

(4) ולהעיר, שברמב"ם ה' תשובה (פ"ה ה"ה) מפרש הכתוב (נצבים ל, ב) "ושבת עד ה'א" שהוא הכטחה וסיפור דברים. וראה רמב"ן עה"ת (נצבים שם, יא). – ובסמ"ק (מצוה נג) מנה מצות תשובה מכתוב זה ד"ושבת עד ה'א".
(5) כמפורש בכתורת להל' תשובה – כדלקמן בפנים.

(6) עקב י טז.

(7) ולא הגדיר הכתוב אם כבר גרמו לעבירה בפועל (ענין התשובה) או לא, ובמילא שני האופנים נכללו בציווי זה.

(8) ה' תשובה פ"ב ה"ב.

(9) פ"א (צא, רע"א).

(1) בתרגום קאפח: "בעת שנשוב מהם". והוא ע"ד ל' הרמב"ם בריש ה' תשובה, "כשיעשה תשובה" – ראה לקמן בפנים.

(1*) פרשתנו ה, ז.

(2) מצוה שסד.

(3) אבל ראה לקמן בפנים ריש ט"ב.